

Designing a Nursing Home with an Eclectic Architectural Approach

1. Mina Halimi^{ID*}: Department of Graphic Design, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Mandana Halimi^{ID}: Department of Graphic Design, ST.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

*Corresponding Author's Email Address: mina.halimi16@gmail.com

How to Cite: Halimi, M., & Halimi, M. (2024). Designing a Nursing Home with an Eclectic Architectural Approach. *Manifestation of Art in Architecture and Urban Engineering*, 2(1), 56-73.

Abstract:

The aim of this study is to design a nursing home in District 22 of Tehran using an eclectic architectural approach to meet the psychological, social, and physical needs of the elderly. This applied research adopts a descriptive-analytical method using library, documentary, and field-based data. Theoretical and psychological foundations related to aging and elderly care environments were collected from academic sources. Then, through the analysis of domestic and international case studies and the climatic assessment of District 22, site planning was carried out. A physical program was also developed for 250 residents, covering residential, therapeutic, rehabilitation, administrative, service, and cultural spaces, based on architectural standards. Field analysis and the development of the physical program indicated that eclectic architecture, due to its flexibility in form, color, and stylistic combinations, effectively addresses the multidimensional needs of the elderly. SWOT analysis confirmed that District 22 is climatically and environmentally suitable for such a project. The design of interactive spaces, green areas, integration of nostalgic and modern elements, and spatial variety play a key role in enhancing elderly residents' sense of safety, independence, social interaction, and quality of life. The results show that using an eclectic architectural approach in nursing home design can promote mental health, increase life expectancy, and reduce social isolation in the elderly. This style allows architects to combine climatic, psychological, and cultural principles to create more humane and adaptive environments.

Keywords: Nursing home, Eclectic architecture, Environmental psychology, District 22 Tehran, Elderly quality of life

Received: 10 April 2024

Revised: 22 May 2024

Accepted: 01 June 2024

Published: 19 June 2024

Copyright: © 2024 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

طراحی خانه سالمندان با رویکرد معماری اکلیتیک

۱. مینا حلیمی*^{1b}: گروه مد و لباس، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسئول)

۲. ماندانا حلیمی^{1b}: گروه گرافیک، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

*پست الکترونیک نویسنده مسئول: mina.halimi16@gmail.com

نحوه استناددهی: حلیمی، مینا، و حلیمی، ماندانا. (۱۴۰۳). طراحی خانه سالمندان با رویکرد معماری اکلیتیک. تجلی هنر در معماری و شهرسازی، ۲(۱)، ۵۶-۷۳.

چکیده

هدف این پژوهش طراحی خانه سالمندان در منطقه ۲۲ تهران با رویکرد معماری اکلیتیک به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای روانی، اجتماعی و فیزیکی سالمندان است. پژوهش حاضر از نوع کاربردی با رویکرد توصیفی-تحلیلی است که از روش‌های کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی بهره گرفته است. ابتدا مبانی نظری و روان‌شناختی مرتبط با سالمندی و طراحی محیط‌های مراقبتی از منابع علمی گردآوری شد. سپس با تحلیل نمونه‌های موردی داخلی و خارجی و بررسی اقلیم منطقه ۲۲ تهران، طراحی سایت انجام شد. همچنین برنامه فیزیکی با توجه به استانداردهای طراحی فضاهای اقامتی، درمانی، توان‌بخشی، اداری، خدماتی و فرهنگی برای ۲۵۰ نفر تدوین گردید. تحلیل‌های میدانی و تدوین برنامه فیزیکی نشان دادند که سبک معماری اکلیتیک به دلیل انعطاف‌پذیری در فرم، رنگ و ترکیب سبک‌ها، توان پاسخ‌گویی به نیازهای چندبعدی سالمندان را داراست. تحلیل SWOT نشان داد که منطقه ۲۲ از نظر اقلیمی و محیطی مناسب‌ترین مکان برای اجرای چنین طرحی است. طراحی فضاهای تعاملی، فضاهای سبز، ترکیب فرم‌های نوستالژیک با عناصر مدرن، و تنوع فضایی در افزایش احساس امنیت، استقلال، تعامل اجتماعی و کیفیت زندگی سالمندان نقش کلیدی دارد. نتایج پژوهش بیانگر آن است که بهره‌گیری از معماری اکلیتیک در طراحی خانه سالمندان می‌تواند زمینه‌ساز ارتقای سلامت روان، افزایش امید به زندگی و کاهش احساس انزوا در سالمندان باشد. همچنین این سبک به معماران این امکان را می‌دهد تا با تلفیق اصول اقلیمی، روان‌شناختی و فرهنگی، محیطی انسانی‌تر و منعطف‌تر طراحی کنند.

کلیدواژگان: خانه سالمندان، معماری اکلیتیک، روان‌شناسی محیط، منطقه ۲۲ تهران، کیفیت زندگی سالمندان

تاریخ دریافت: ۲۲ فروردین ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۲ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۲ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ انتشار: ۳۰ خرداد ۱۴۰۳

مقدمه

تحولات شتابزده قرن بیست و یکم در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ساختار خانواده را دستخوش تغییرات عمیقی کرده و کارکردهای سنتی آن، به‌ویژه نقش مراقبت از سالمندان، به تدریج کمرنگ شده است. در نتیجه، لزوم طراحی و توسعه فضاهایی اختصاصی برای اسکان سالمندان، بیش از پیش احساس می‌شود. در شرایطی که جمعیت سالمند در حال افزایش است و نرخ امید به زندگی نیز سیر صعودی دارد، توجه به نیازهای خاص این قشر از جامعه نه تنها ضرورتی اجتماعی و انسانی، بلکه الزامی معماری و روان‌شناختی تلقی می‌شود (1). طراحی محیطی که بتواند به صورت جامع، پاسخگوی نیازهای روانی، جسمی و اجتماعی سالمندان باشد، چالشی است که معماران معاصر با آن مواجه‌اند. در این میان، رویکرد معماری اکلیتیک به‌عنوان راهبردی خلاقانه، امکان انعطاف در فرم، ترکیب سبک‌ها و توجه به تجربه زیسته کاربران را فراهم می‌آورد و می‌تواند زمینه‌ساز ایجاد محیطی سالم و معنادار برای سالمندان باشد (2).

از منظر روانشناسی محیطی، کیفیت زندگی سالمندان ارتباط تنگاتنگی با نحوه طراحی فضای زیستی آنان دارد. فضاهای محدود، بسته، بدون نور طبیعی و فاقد رنگ‌های نشاط‌آور نه تنها احساس انزوا و وابستگی را تقویت می‌کند، بلکه زمینه‌ساز بروز افسردگی، اضطراب و کاهش عملکرد شناختی نیز می‌شوند (3). مطالعات نشان می‌دهند که طراحی محیط‌هایی با قابلیت تحریک حواس، تعامل اجتماعی، و القای حس کنترل و استقلال در سالمندان، تأثیر مستقیمی بر سلامت روان و امید به زندگی آنان دارد (4). این موضوع زمانی اهمیت بیشتری می‌یابد که بدانیم سالمندی صرفاً یک پدیده بیولوژیکی نیست، بلکه فرآیندی چندوجهی است که جنبه‌های روانی، اجتماعی و فرهنگی را نیز دربر می‌گیرد (5). از این رو، توجه به ابعاد چندگانه زندگی سالمندان در طراحی خانه سالمندان نه تنها ضروری، بلکه حیاتی است.

در این زمینه، مطالعات پیشین نیز بر لزوم تطبیق طراحی معماری با ویژگی‌های روان‌شناختی و جسمانی سالمندان تأکید داشته‌اند. به عنوان نمونه، ادیبی‌فر در رساله‌ای با رویکرد روانشناسی محیطی، بر اهمیت ادراک فضا توسط سالمندان و اثر آن بر احساس آرامش و رضایت آن‌ها تأکید دارد (6). طراحی فضایی که توان برقراری ارتباط حسی، بصری و عاطفی با سالمند را داشته باشد، می‌تواند زمینه‌ساز احساس تعلق و در نتیجه، افزایش کیفیت زندگی شود. در همین راستا، مفاهیمی نظیر استقلال، امنیت، آرامش، و تعاملات اجتماعی بایستی به‌عنوان اصول بنیادین در طراحی خانه‌های سالمندان لحاظ شوند (7).

اقلیم و شرایط محیطی نیز یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در طراحی معماری برای سالمندان به‌شمار می‌آید. منطقه ۲۲ تهران، با داشتن آب‌وهوای مطلوب، وزش باد غالب و چشم‌اندازهای طبیعی، ظرفیت مناسبی برای احداث خانه‌های سالمندان دارد (8). با این حال، بهره‌گیری از اقلیم تنها در صورتی مؤثر است که طراحی معماری با ویژگی‌های اقلیمی همخوانی داشته باشد. در این زمینه، کسمایی در اثر خود بر لزوم تطبیق فرم ساختمان، مصالح مصرفی، و جهت‌گیری فضاها با شرایط اقلیمی برای افزایش بهره‌وری محیط و آسایش کاربران تأکید می‌ورزد (9).

یکی از مؤلفه‌های مهم در بهبود سلامت روان سالمندان، دسترسی به فضای سبز و تعامل با طبیعت است. طبق پژوهش‌های انجام شده، فضای سبز تأثیر قابل‌توجهی بر کاهش استرس، بهبود عملکرد شناختی و ارتقای حس شادی در سالمندان دارد (10). ایجاد فضاهای سبز در مجاورت محل سکونت سالمندان می‌تواند حس تنهایی را کاهش داده و زمینه‌ساز فعالیت‌های جمعی و افزایش مشارکت اجتماعی شود (11). به علاوه، رنگ سبز، به‌عنوان رنگ غالب در طبیعت، نقش روانی مؤثری در آرام‌سازی ذهن و ارتقای عملکرد بصری سالمندان ایفا می‌کند (12).

معماری اکلکتیک با فراهم آوردن امکان تلفیق سبک‌ها، رنگ‌ها و فرم‌ها، ظرفیت بالایی برای طراحی فضاهای معنادار و پاسخگو به نیازهای روانی سالمندان دارد. در این سبک، امکان استفاده همزمان از عناصر کلاسیک، مدرن و بومی فراهم است، که می‌تواند تنوع فضایی، خاطره‌انگیزی و زیبایی بصری محیط را برای سالمند افزایش دهد (13). این رویکرد از منظر روانی نیز قابل توجه است، چرا که انعطاف‌پذیری سبک اکلکتیک اجازه می‌دهد محیط بر اساس خاطرات زیسته و ترجیحات شخصی کاربران طراحی شود؛ عاملی که به‌ویژه در میان سالمندانی که با کاهش نقش اجتماعی و استقلال مواجه‌اند، می‌تواند حس معنا، تعلق و شأن فردی را تقویت کند (14).

در میان مؤلفه‌های مورد توجه در طراحی، نور و رنگ نیز اهمیت بسیاری دارند. به گفته فرشچی و طحانی، نور طبیعی و رنگ‌های گرم و درخشان در محیط زندگی سالمندان می‌تواند بر بینایی، خلق‌وخو و فعالیت‌پذیری آن‌ها تأثیر مثبتی بگذارد (4). همچنین، استفاده از رنگ‌های شاد، مترپال‌های طبیعی، و نورگیری مناسب در فضاهایی مانند اتاق نشیمن، غذاخوری و فضاهای تجمعی، زمینه‌ساز افزایش تحرک و تعاملات اجتماعی در میان سالمندان می‌شود. نکته قابل توجه آن است که بسیاری از سالمندان به دلیل تغییرات فیزیولوژیکی و کاهش قدرت بینایی، نیاز به کنتراست رنگی و نور کافی برای درک بهتر فضا دارند (15).

در کنار تمام این ملاحظات، توجه به تجربه زیسته سالمندان در طراحی فضا امری ضروری است. معماری نباید صرفاً به‌عنوان یک محصول کالبدی دیده شود، بلکه باید به‌مثابه بستری برای تعامل، رشد، آرامش و معنا در دوران سالمندی درک شود (16). طراحی خانه سالمندان باید بتواند جایگزین مناسبی برای خانه و خانواده شود؛ جایی که سالمند نه تنها احساس بیگانگی نکند، بلکه آن را بخشی از هویت و خاطرات خود بداند. در این مسیر، تجربه‌های شهری، پیشینه فرهنگی و سبک زندگی سالمند باید در طراحی لحاظ گردد (17).

با توجه به موارد فوق، پژوهش حاضر بر آن است تا با بهره‌گیری از ظرفیت‌های سبک معماری اکلکتیک، در بستر منطقه ۲۲ تهران، مدلی از خانه سالمندان ارائه دهد که نه تنها الزامات عملکردی و اقلیمی را رعایت کند، بلکه بتواند پاسخگوی نیازهای عاطفی، روانی و اجتماعی سالمندان نیز باشد. این تحقیق تلاش می‌کند پیوندی میان زیبایی‌شناسی معماری، روانشناسی محیطی و ملاحظات اجتماعی در فرآیند طراحی ایجاد کند و الگویی نوین برای ساخت فضاهای انسانی‌تر، گرم‌تر و کارآمدتر برای دوران سالمندی ارائه دهد؛ الگویی که با حفظ کرامت، استقلال و تعاملات اجتماعی سالمندان، به ارتقای کیفیت زندگی آنان بینجامد (18).

(19).

در این راستا، مقاله پیش‌رو به بررسی ابعاد نظری، روان‌شناختی، اقلیمی و اجتماعی مرتبط با طراحی خانه سالمندان می‌پردازد و بر اساس ترکیب یافته‌های نظری و مطالعات میدانی، الگوی پیشنهادی خود را مبتنی بر رویکرد اکلکتیک معماری ارائه می‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعات کاربردی با رویکرد توصیفی-تحلیلی است که در قالب یک طرح طراحی معماری با محوریت پاسخگویی به نیازهای روانی، فیزیکی و اجتماعی سالمندان در بستر طراحی خانه سالمندان در منطقه ۲۲ شهر تهران انجام شده است. هدف اصلی این پژوهش، طراحی فضایی است که بتواند با بهره‌گیری از مؤلفه‌های معماری اکلکتیک، تجربه‌ای جامع و رضایت‌بخش برای سالمندان فراهم آورد و در عین حال پاسخگوی ضرورت‌های اقلیمی، فرهنگی و عملکردی باشد. جامعه مورد مطالعه در این تحقیق، گروه سالمندان به عنوان کاربران نهایی فضا، و معماران و متخصصان حوزه طراحی محیط‌های درمانی و

مراقبتی به عنوان مشارکت‌کنندگان در تحلیل و بازخورد طرح بوده‌اند. مشارکت غیرمستقیم سالمندان از طریق تحلیل اسناد بالادستی، بررسی مطالعات گذشته و تحلیل نیازهای روان‌شناختی و فیزیولوژیکی آن‌ها صورت گرفته است.

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش شامل روش‌های کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی بوده است. در بخش مطالعات کتابخانه‌ای از منابع علمی معتبر فارسی و لاتین، شامل کتاب‌ها، مقالات پژوهشی، رساله‌ها و گزارش‌های سازمان‌های رسمی استفاده شده است تا چارچوبی نظری برای تحلیل نیازهای سالمندان، نظریات روان‌شناسی محیط، اصول طراحی معماری اکلکتیک، و همچنین استانداردهای طراحی فضاهای مراقبتی استخراج شود. علاوه بر این، در بخش مطالعات میدانی، داده‌ها از طریق مشاهده میدانی نمونه‌های موردی داخلی مانند مرکز خیریه کهریزک و خانه سالمندان خوانسار، و نمونه‌های خارجی از جمله مرکز مراقبت گروه وند ولد در بلژیک و خانه سالمندان کارول اورزوا در شیلی، گردآوری شد. مستندسازی ویژگی‌های فیزیکی، فضایی، اقلیمی و روانی این نمونه‌ها به عنوان ابزار مکمل در تحلیل محیطی و تطبیق‌پذیری با بافت تهران به کار گرفته شد. همچنین، استانداردهای رسمی مربوط به ابعاد فضاها، دسترسی‌ها، نور، تهویه، و امنیت محیط نیز از منابع رسمی مانند آیین‌نامه‌های طراحی ساختمان‌های بهداشتی-درمانی و مجموعه دستورالعمل‌های وزارت بهداشت گردآوری شد.

تحلیل داده‌ها به صورت کیفی و مبتنی بر رویکرد استنتاجی انجام شد. در مرحله اول، تحلیل محتوای داده‌های کتابخانه‌ای و اسنادی صورت گرفت تا مؤلفه‌های کلیدی طراحی خانه سالمندان با رویکرد معماری اکلکتیک شناسایی شوند. این مؤلفه‌ها شامل توجه به تنوع فرمی، آزادی در تلفیق سبک‌ها، حذف مرزهای خشک معماری سنتی و استفاده از رنگ، نور، متریال و فرم‌هایی بود که به صورت آگاهانه و خلاقانه با یکدیگر ترکیب می‌شوند تا حس سرزندگی، امنیت و آرامش را در سالمندان تقویت کنند. در مرحله دوم، داده‌های مربوط به نمونه‌های میدانی تحلیل و با اصول استخراج‌شده تطبیق داده شدند تا نقاط قوت و ضعف طرح‌های موجود شناسایی شود. در نهایت، بر مبنای تحلیل تطبیقی بین داده‌های نظری، تجربی و محیطی، برنامه فیزیکی پروژه تدوین شد و طراحی مفهومی مجموعه شکل گرفت. تحلیل اقلیم منطقه ۲۲ نیز با تکیه بر داده‌های هواشناسی و اقلیم‌نگاری رسمی، با هدف تطبیق فرم، مصالح و جهت‌گیری بنا با شرایط محیطی، در فرآیند تحلیل لحاظ گردید.

یافته‌ها

در مرحله نخست، تحلیل سایت انتخاب‌شده در منطقه ۲۲ شهر تهران انجام شد. این منطقه با موقعیت جغرافیایی مناسب، در محدوده شمال غربی دریاچه شهدای خلیج فارس (چیتگر)، در مجاورت برج‌های عرفان، آسمان و صباد شیرازی قرار دارد. مساحت زمین حدود ۵ هکتار معادل ۵۰۰۰۰۰ مترمربع بوده و دسترسی اصلی آن از طریق اتوبان شهید خرازی میسر است. تصاویر هوایی از سایت و موقعیت آن نسبت به دریاچه نیز تهیه شد که امکان بررسی دقیق شرایط پیرامونی را فراهم کرد.

شکل ۱. موقعیت سایت در منطقه ۲۲ (Google Earth)

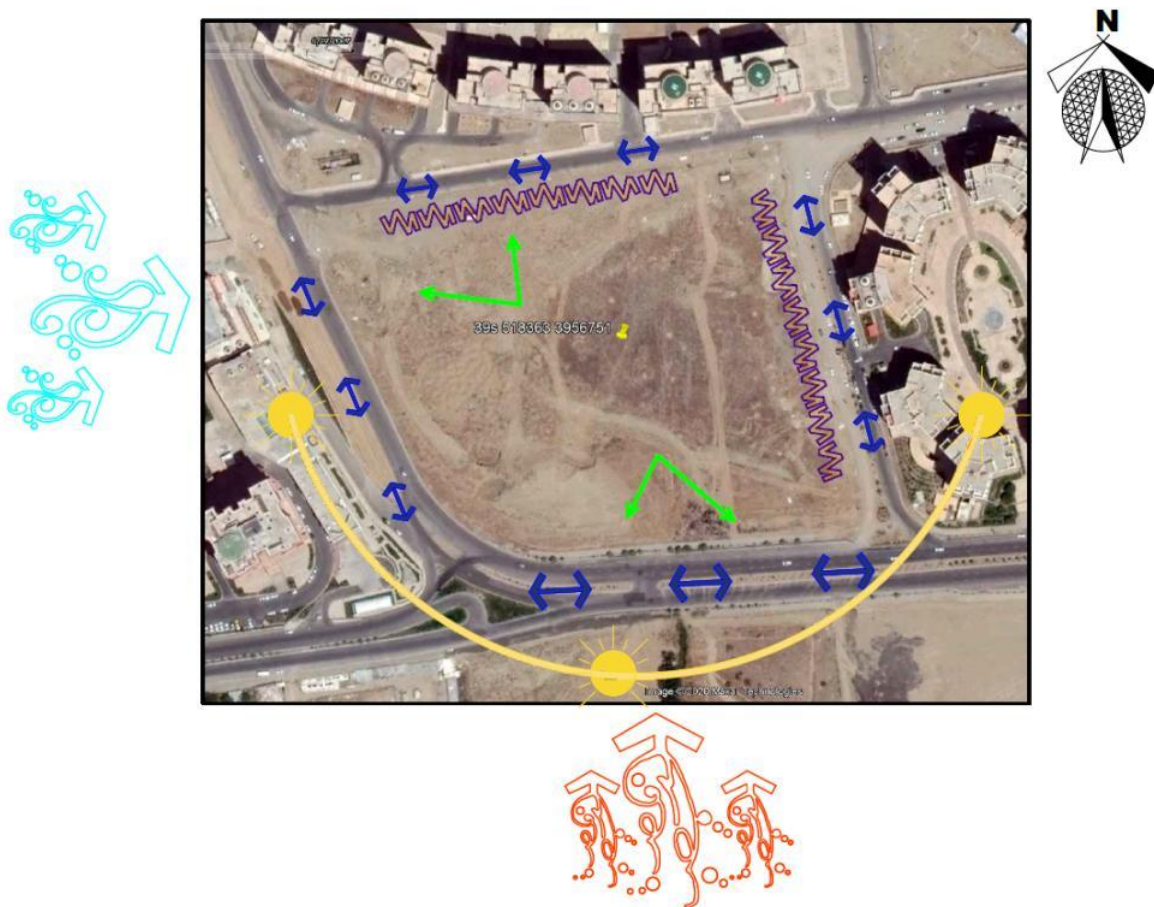

شکل ۲. دید پرنده از دریاچه و موقعیت سایت نسبت به آن

شکل ۳. موقعیت سایت نسبت به دریاچه

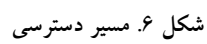
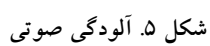
تحلیل ابعاد چهارگانه سایت نشان داد که دسترسی به زمین از هر چهار جهت قابل اجراست: از شمال خیابان هراز با عرض ۸ متر، از غرب خیابان هامون با عرض ۳۷ متر، از جنوب خیابان جوزانی با عرض ۳۱ متر، و از شرق خیابان هیرمند با عرض ۱۵ متر. بررسی آلودگی صوتی مشخص ساخت که در سمت شمال و غرب سایت، به واسطه نزدیکی به مجتمع‌های مسکونی مرتفع، میزان آلودگی صوتی نسبی وجود دارد. از نظر دید و منظر، سایت از شمال دارای دید به کوه‌ها و از جنوب دارای چشم‌انداز وسیع به دریاچه چیتگر است، که از نظر روانی و بصری، مزیت قابل توجهی برای کاربری سالمندی ایجاد می‌کند.

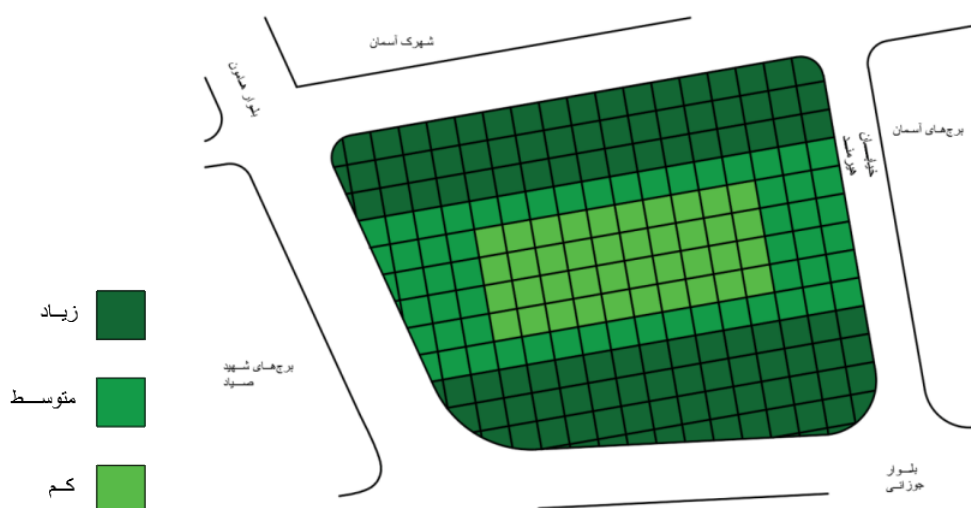

شکل ۴. تحلیل سایت

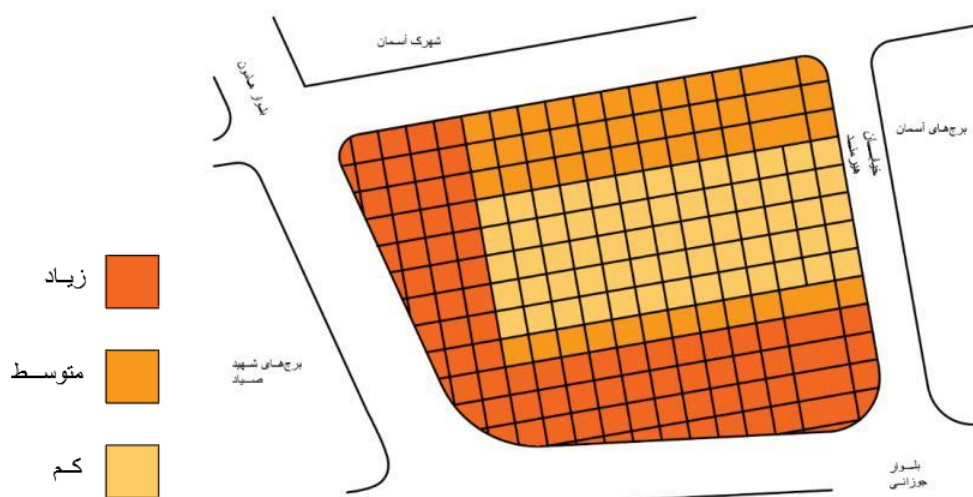
راهنما:

آلودگی صوتی	
مسیر	
دید و منظر	
باد غربی	
باد جنوب	
تابش آفتاب	

شکل ۷. دید و منظر

شکل ۸. باد

تحلیل SWOT به عنوان ابزار تصمیم گیری جامع برای ارزیابی وضعیت موجود سایت اجرا شد. در بخش نقاط قوت، مواردی چون دسترسی از اتوبان های اصلی، وجود قنات درون سایت، دید مناسب به کوه و دریاچه، و شرایط آب و هوایی مطلوب ثبت گردید. نقاط ضعف شامل آلودگی صوتی، ضعف در حمل و نقل عمومی، و کمبود زیرساخت های مدیریت پسماندهای جامد است. فرصت ها شامل امکان ایجاد پوشش گیاهی درمان محور، تولید انرژی از منابع تجدید پذیر، و گسترش افقی پروژه به دلیل وسعت زمین شناسایی شد. در بخش تهدیدها نیز، وجود گسل زلزله، ضعف در سیستم فاضلاب، و ساخت و ساز مرتفع در اطراف سایت ثبت شد.

در ادامه، برنامه فیزیکی پروژه به گونه‌ای تنظیم شد که نیازهای یک مرکز جامع نگهداری و توان‌بخشی برای ۲۵۰ نفر سالمند را تأمین کند. فضاهای مورد نیاز در شش عرصه اصلی تقسیم شدند: اقامتی، درمانی، توان‌بخشی و فیزیوتراپی، اداری، خدماتی و آشپزخانه، و فرهنگی. این فضاها با در نظر گرفتن استانداردهای فنی و روانی و تطبیق با ویژگی‌های کاربران، در قالب جداول زیر تدوین گردید.

جدول ۱. عرصه اقامتی

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	اتاق ۴ نفری	۲۵	۳۴	۸۵۰
۲	اتاق ۲ نفری	۲۵	۲۴	۶۰۰
۳	اتاق تک نفری	۲۵	۱۵	۳۷۵
۴	سویت ۲ نفری	۲۵	۴۵	۱۱۲۵
۵	ایستگاه پرستاری	۲	۱۸	۳۶
۶	اتاق نظافت	۲	۲۵	۵۰
۷	سالن غذاخوری	۱	۴۰۰	۴۰۰
۸	کتابخانه	۱	۲۴۰	۲۴۰
۹	انباری	۴	۱۲	۴۸
۱۰	پارک ویلچر	۶	۶	۳۶
۱۱	لاندری	۲	۱	۲
۱۲	حمام	۱۰	۲	۲۰
۱۳	تراس خصوصی	۱	۱۰۵	۱۰۵

جدول ۲. عرصه درمانی

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	پذیرش	۱	۱۷	۱۷
۲	انتظار	۱	۲	۲
۳	پزشک سالمندان	۱	۲۰	۲۰
۴	روان‌پزشک	۱	۲۰	۲۰
۵	بستری	۴	۲۰	۸۰
۶	بهبار	۱	۱۲	۱۲
۷	مسئول تغذیه	۱	۱۲	۱۲
۸	گفتاردرمانی	۱	۲۵	۲۵
۹	مسئول دارو	۱	۱۲	۱۲
۱۰	آبدارخانه	۱	۱۱	۱۱
۱۱	سرویس بانوان	۲	۷	۱۴
۱۲	سرویس آقایان	۲	۷	۱۴
۱۳	انباری	۲	۴	۸

جدول ۳. عرصه توان بخشی و فیزیوتراپی

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	مسئول فیزیوتراپی	۲	۱۴	۲۸
۲	استخر آب درمانی	۱	۱۲۰	۱۲۰
۳	سالن ورزش درمانی	۱	۸۰	۸۰
۴	اتاق استراحت مربیان	۱	۱۲	۱۲
۵	رختکن	۴	۲۲	۸۸
۶	سرویس بهداشتی	۲	۶	۱۲
۷	دوش	۶	۱.۶	۹.۶
۸	سالن ورزشی	۱	۲۰۰	۲۰۰
۹	سالن یوگا و فضای باز	۱	۲۰۰	۲۰۰

جدول ۴. عرصه اداری

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	پذیرش	۱	۱۴	۱۴
۲	مدیر	۱	۴۰	۴۰
۳	معاون	۱	۲۰	۲۰
۴	استراحت کارکنان	۱	۴۰	۴۰
۵	حسابداری	۱	۴۰	۴۰
۶	دبیرخانه	۱	۱۵	۱۵
۷	مددکار اجتماعی	۱	۱۶	۱۶
۸	نقلیه	۱	۱۲	۱۲
۹	آبدارخانه	۱	۱۲	۱۲
۱۰	سرویس بهداشتی آقایان	۲	۲۵	۵۰
۱۱	سرویس بهداشتی بانوان	۲	۲۵	۵۰
۱۲	حراست	۱	۴	۴
۱۳	اتاق جلسه	۱	۷۰	۷۰

جدول ۵. عرصه خدمات و آشپزخانه

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	سالن پخت غذا	۱	۱۵۰	۱۵۰
۲	انبار	۱	۱۵	۱۵
۳	مسئول آشپزخانه	۱	۱۴	۱۴
۴	رختکن بانوان	۱	۱۰	۱۰
۵	رختکن آقایان	۱	۱۰	۱۰
۶	حمام (۲ عدد)	۲	۲	۴

۷	سرویس آقایان	۱	۴	۴
۸	سرویس بانوان	۱	۴	۴
۹	رستوران	۱	۴۰۰	۴۰۰
۱۰	کافی شاپ	۱	۳۰۰	۳۰۰
۱۱	مرکز خرید	۱	۲۰۰	۲۰۰
۱۲	بانک	۱	۱۰۰	۱۰۰
۱۳	سینما	۱	۴۰۰	۴۰۰

جدول ۶. عرصه فرهنگی

ردیف	نام فضا	تعداد	مساحت واحد (م ^۲)	مساحت کل (م ^۲)
۱	سالن اصلی	۱	۶۰	۶۰
۲	سالن انتظار	۱	۲۴۰	۲۴۰
۳	اتاق کنترل	۱	۱۵	۱۵
۴	پشت صحنه (نور/صدا/گریم)	۳	۲۰	۶۰
۵	انبار	۱	۱۵	۱۵
۶	سرویس بهداشتی بانوان	۲	۶	۱۲
۷	سرویس بهداشتی آقایان	۲	۶	۱۲
۸	اتاق اساتید	۱	۴۰	۴۰
۹	سالن همخوانی	۱	۱۵۰	۱۵۰
۱۰	سالن انفرادی پیانو	۲	۲۵	۵۰
۱۱	اتاق تمرین سازها	۶	۲۵	۱۵۰
۱۲	تی شور	۱	۲۵	۲۵
۱۳	سالن شب شعر و انتشارات	۱	۱۵۰	۱۵۰
۱۴	گالری	۱	۱۵۰	۱۵۰
۱۵	اتاق تعویض لباس	۲	۱۰	۲۰
۱۶	سایت کامپیوتری	۱	۴۰	۴۰
۱۷	بوستان گفتگو	۱	۲۰۰	۲۰۰
۱۸	آرشیو	۱	۵۰	۵۰
۱۹	سرویس بهداشتی بانوان (مجزا)	۳	۶	۱۸

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های حاصل از تحلیل میدانی، استانداردها و نمونه‌های موردی داخلی و خارجی، و در نهایت تدوین برنامه فیزیکی پروژه نشان می‌دهند که طراحی خانه سالمندان با رویکرد معماری اکلکتیک، نه تنها امکان پاسخ‌گویی به نیازهای عملکردی سالمندان را دارد، بلکه می‌تواند به طور مؤثری نیازهای روان‌شناختی، اجتماعی و عاطفی آن‌ها را نیز برطرف نماید. نتایج طراحی بر مبنای رویکرد اکلکتیک حاکی از آن است که ترکیب سبک‌های متنوع معماری، استفاده از رنگ‌های

متنوع و آرامش‌بخش، بهره‌گیری از نور طبیعی و فضاهای باز، به‌ویژه فضاهای سبز، تأثیر قابل‌توجهی در افزایش حس تعلق، امنیت روانی، و کاهش احساس انزوا در میان سالمندان دارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که طراحی فضاهای تعاملی مانند کتابخانه، باغچه مشارکتی، کارگاه‌های هنری و کافه‌های داخلی، نقش مهمی در افزایش تعاملات اجتماعی و احیای احساس مفید بودن در سالمندان ایفا می‌کنند.

این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های پیشین نیز هم‌راستا است. به عنوان نمونه، مطالعه‌ای که توسط (4) انجام شد، نشان داد که استفاده از رنگ و نور در فضای خانه سالمندان می‌تواند موجب ارتقای روحیه و کاهش میزان افسردگی در این گروه سنی شود. در طراحی حاضر نیز استفاده از نور طبیعی، رنگ‌های گرم و متریال‌های طبیعی در فضاهایی مانند راهروها، سالن نشیمن و فضای غذاخوری، به گونه‌ای انجام شد که ضمن تقویت بینایی، موجب افزایش آرامش روانی و کاهش اضطراب و بی‌قراری در سالمندان شود. همچنین، (15) بر اهمیت خدمات حمایتی روانی و اجتماعی در مراکز سالمندی تأکید کرده‌اند، که این پژوهش با طراحی فضاهای چندمنظوره فرهنگی، هنری و درمانی، کوشیده است این نیاز را برآورده سازد.

از منظر روان‌شناختی، طراحی فضاهایی که حس کنترل و استقلال را در سالمندان حفظ می‌کنند، از اهمیت بالایی برخوردار است. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که امکان حرکت ایمن در فضا، دسترسی آسان به اتاق شخصی، نور کافی در طول مسیر، و وجود فضاهای قابل شخصی‌سازی، سبب شده تا حس «در خانه بودن» در سالمندان تقویت شود. این یافته با پژوهش (6) هم‌راستا است که در آن بیان شد طراحی محیط‌هایی که با نیازهای روانی سالمندان انطباق داشته باشند، موجب افزایش رضایت روانی و کاهش احساس وابستگی می‌شود. همچنین، در این طرح سعی شد با استفاده از الگوهای رنگی ملایم، کنتراست مناسب در طراحی مبلمان، و پرهیز از شلوغی فضایی، محیطی آرام، منظم و بدون سردرگمی برای سالمند فراهم شود؛ مسئله‌ای که مورد تأیید (3) نیز قرار گرفته است.

از منظر اجتماعی، نتایج حاکی از آن است که وجود فضاهای نیمه‌عمومی و عمومی مانند سالن چندمنظوره، حیاط‌های داخلی و محل‌های گفتگو و تعامل، سبب افزایش مشارکت سالمندان در فعالیت‌های جمعی شده و نقش مؤثری در تقویت روابط اجتماعی آن‌ها ایفا کرده است. این نتیجه با نظر (13) که طراحی فضایی پویا و مشارکت‌محور برای سالمندان را عامل مؤثری در ارتقای امید به زندگی می‌داند، مطابقت دارد. همچنین، با بررسی نمونه‌های خارجی مانند خانه سالمندان کارول اورزوا و مرکز وند ولد، مشخص شد که تأمین فضاهایی برای فعالیت‌های فرهنگی، هنری و تعامل با طبیعت، می‌تواند به کاهش احساس تنهایی و بی‌هدفی در سالمندان کمک کند؛ رویکردی که در این طرح نیز مدنظر قرار گرفت.

از منظر اقلیمی، نتایج تحلیل‌ها نشان داد که انتخاب منطقه ۲۲ تهران برای احداث خانه سالمندان با توجه به شرایط جغرافیایی، وزش باد مطلوب، نزدیکی به دریاچه، و آرامش نسبی محیطی، یکی از نقاط قوت طرح به شمار می‌آید. این یافته با نظر (8) درباره نقش عوامل محیطی و تحلیل SWOT در تعیین موقعیت مناسب پروژه‌های شهری، هم‌راستا است. همچنین، استفاده از اصول طراحی اقلیمی و به‌کارگیری مصالح مناسب با اقلیم منطقه، بر پایه توصیه‌های (9)، سبب افزایش بهره‌وری انرژی و آسایش حرارتی ساکنان شده است.

یکی دیگر از یافته‌های کلیدی این پژوهش، اهمیت فضای سبز در ارتقاء سلامت روان و جسم سالمندان بود. در طراحی حاضر، سعی شد تا با طراحی باغچه‌های کوچک، مسیرهای پیاده‌روی، و فضاهای نشیمن در فضای سبز، امکان تعامل سالمند با طبیعت فراهم شود. این نتیجه هم‌راستا با پژوهش‌های (10، 11) است که نقش فضاهای سبز را در کاهش تنش، افزایش نشاط، و بهبود عملکرد روانی افراد مسن تأیید کرده‌اند. همچنین، در این تحقیق تلاش شد تا باغ‌های

شفابخش با حضور عناصر طبیعی مانند درخت، گل، صداها، طبیعی و نور خورشید، در بافت معماری ترکیب شوند؛ مسئله‌ای که به باور (12) از جمله مؤلفه‌های کلیدی در طراحی شهرهای سالم و پایدار است.

علاوه بر موارد بالا، این تحقیق به بعد معنایی فضا نیز توجه داشته است. معماری به‌عنوان بازتابی از هویت فردی و جمعی، باید بتواند در سالمندان خاطرات گذشته را زنده کند و حس تداوم زندگی را القا نماید. استفاده از سبک معماری اکلکتیک، این امکان را فراهم آورد تا ترکیبی از عناصر نوستالژیک، سنتی و مدرن در فضای طراحی شده به‌کار رود. این دیدگاه با نظرات (5، 14) درباره لزوم درک اجتماعی-روانشناختی سالمندان از فضای زندگی خود، مطابقت دارد.

با وجود آنکه طراحی حاضر تلاش کرده است تا طیف گسترده‌ای از نیازهای سالمندان را در نظر گیرد، اما محدودیت‌هایی نیز در مسیر اجرا وجود داشته است. نخست، عدم امکان حضور مستقیم سالمندان در فرآیند تصمیم‌گیری طراحی، موجب شده است تا درک نیازهای آن‌ها به‌صورت غیرمستقیم و از طریق مطالعات اسنادی انجام شود. دوم، محدودیت منابع مالی و اجرایی برای پیاده‌سازی تمام ایده‌های طراحی در مقیاس واقعی، می‌تواند بر کیفیت نهایی اثرگذار باشد. همچنین، برخی داده‌های اقلیمی و آماری به‌روز نشده بودند و این موضوع دقت تحلیل بستر را تا حدی کاهش داد.

برای پژوهش‌های آینده، پیشنهاد می‌شود از رویکرد مشارکتی و مبتنی بر تجربه زیسته سالمندان استفاده شود، به‌طوری‌که سالمندان در فرآیند طراحی فعالانه مشارکت داشته باشند. همچنین، انجام مطالعات طولی برای ارزیابی تأثیر طراحی معماری بر شاخص‌های روانی و اجتماعی سالمندان، می‌تواند درک عمیق‌تری از کارایی فضاهای طراحی شده فراهم آورد. به‌کارگیری ابزارهای تحلیل رفتار کاربر در فضا، مانند نقشه‌برداری رفتاری و پرسش‌نامه‌های کیفیت زندگی نیز پیشنهاد می‌شود.

از نظر کاربردی، نتایج این پژوهش می‌تواند راهنمایی عملی برای طراحان، معماران و برنامه‌ریزان شهری باشد تا در طراحی خانه‌های سالمندان به تلفیق سبک‌های معماری، توجه به تنوع فضایی، رنگ، نور، طبیعت، اقلیم و روان‌شناسی محیط بپردازند. توصیه می‌شود در سیاست‌گذاری‌های شهری و توسعه فضاهای مراقبتی، از الگوی ارائه‌شده در این مطالعه بهره گرفته شود تا محیط‌هایی انسانی‌تر، پویاتر و همسو با کرامت سالمندان ایجاد گردد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

خلاصه مبسوط

Extended Abstract

Introduction

The global demographic shift toward an aging population has compelled many countries, including Iran, to reevaluate their approach to elderly care and the architectural design of senior living environments. According to KhodaMoradi, the aging trend in Iran is accelerating, thereby emphasizing the urgency of establishing suitable infrastructure for elderly care services (1). The elderly population requires more than just medical care; they require living environments that nurture their psychological well-being, promote social interaction, and support physical functionality. In response, architects and urban planners are increasingly turning toward environmental psychology to guide the design of eldercare facilities that enhance the quality of life in aging communities (2).

A critical strategy in addressing these needs is the application of eclectic architectural design principles. Eclectic architecture, characterized by its blend of styles, materials, and spatial logic, provides the flexibility needed to create environments that are both functional and emotionally comforting. As noted by Farshchi and Tahani, color and light—two primary tools of eclectic design—can significantly affect the mood, mental stimulation, and overall comfort of elderly residents (4). This architectural approach allows designers to craft spaces that resonate with users' cultural memories and preferences while simultaneously meeting modern healthcare standards.

In the context of Tehran, particularly District 22, the demand for specialized elderly housing has risen in tandem with rapid urban expansion and population density. The area's proximity to natural landscapes, such as the Persian Gulf Martyrs Lake, presents unique opportunities to incorporate therapeutic views and biophilic design elements (8). Furthermore, the comprehensive guide published by the State Welfare Organization of Iran underscores the need for integrative models of elderly care that combine clinical functionality with spatial qualities promoting autonomy and dignity (7).

This study focuses on designing a nursing home in District 22 of Tehran using an eclectic architectural approach. The objective is to create a living space that holistically addresses the elderly's psychological, social, and physical needs while considering climatic, cultural, and environmental factors. Previous research has shown that poor environmental quality in eldercare facilities can negatively affect mental health and social participation (15), whereas well-designed spaces enhance life expectancy and emotional well-being (13). Drawing upon these insights, this project integrates ecological sensibility, aesthetic diversity, and therapeutic utility to develop a comprehensive physical program.

Methods and Materials

This study adopts an applied, descriptive-analytical design. Data collection involved three phases: theoretical review (library-based), environmental scanning (site analysis), and comparative case study (domestic and international examples). Key principles from environmental psychology and eclectic design were extracted from literature and aligned with site-specific features in District 22, including climate, urban fabric, and infrastructural access. The design process involved a SWOT analysis to identify strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the site. A detailed physical program was created for 250 elderly residents, divided into residential, medical, administrative, rehabilitation, service, and cultural areas.

Findings

Site analysis revealed that the selected area in District 22 benefits from direct access to major highways (Khorramshahr and Hakim), a favorable microclimate, and visual exposure to the lake and mountains. However, limitations such as urban noise from nearby residential complexes and insufficient public transport were identified as key weaknesses. SWOT analysis further indicated the site's potential for renewable energy integration and landscape development.

The proposed physical program includes:

- **Residential spaces** consisting of 4-person, 2-person, single, and 2-person suite rooms with supporting units such as laundry, dining halls, private terraces, and nurse stations.
- **Medical facilities** include consultation rooms, psychiatric and dietary offices, inpatient beds, and pharmacy services.
- **Rehabilitation and physiotherapy units** feature a hydrotherapy pool, yoga rooms, physiotherapy offices, and accessible shower and locker facilities.
- **Administrative spaces** include offices for managers, social workers, staff restrooms, and meeting rooms.
- **Service areas** encompass a restaurant, coffee shop, retail outlets, cinema, and central kitchen, providing comprehensive support to daily living needs.
- **Cultural facilities** such as music rooms, a library, theater space, computer lab, and art galleries were integrated to enrich the social and emotional life of residents.

Each of these spatial categories was dimensioned based on domestic standards and international best practices. For instance, the design prioritizes wide corridors for wheelchair access, natural lighting in bedrooms and common spaces, and noise control through material selection. Open green spaces and therapeutic gardens are also strategically placed to maximize interaction with nature.

Discussion and Conclusion

The results of this study demonstrate that eclectic architecture, when applied thoughtfully in eldercare design, provides not only spatial efficiency but also emotional resonance for aging users. By merging historical aesthetics with modern function, the eclectic approach allows for the creation of spaces that are simultaneously familiar and stimulating—key factors in reducing feelings of isolation and disorientation among the elderly.

In designing the nursing home, the integration of natural views, diverse activity spaces, and personalized residential units encourages a sense of autonomy and social belonging. The findings also confirm that thoughtful placement of therapeutic, service, and recreational zones can significantly improve the quality of life and mental health of residents. The inclusion of cultural and artistic spaces further enriches daily experiences, reinforcing a sense of identity and purpose.

Moreover, the application of site analysis and SWOT methodology ensures that the architectural design is not only responsive to user needs but also contextually appropriate. The potential for environmental sustainability—through solar energy, ventilation, and landscape design—enhances the long-term viability and resilience of the facility.

In conclusion, this study underscores the value of an interdisciplinary design approach that combines environmental psychology, eclectic architecture, and contextual sensitivity. The resulting nursing home model serves as a replicable framework for future eldercare facilities, promoting dignity, comfort, and community engagement among the elderly population in Tehran and similar urban contexts.

References

1. KhodaMoradi A. The trend of aging and the need for health service planning for the elderly. Torbate Heydariyeh University of Medical Sciences Journal. 2018;6(3).
2. Dabbagh M. Principles of elderly housing design with an environmental psychology approach. Tehran: Tahan Publishing; 2015.
3. Aghajani S, Asadi Noqabi A. Theories of counseling and psychotherapy. Tehran: SAMT Publications; 2002.
4. Farshchi HR, Tahani M. Utilizing the capabilities of light and color in nursing homes. Architecture Studies Journal. 2019;2(7).
5. Alikhani V. Aging from different perspectives. Tehran: Parents and Teachers Association; 2002.
6. Adibifar P. Designing a nursing home based on environmental psychology [Master's thesis]: Islamic Azad University, Tabriz; 2015.
7. State Welfare Organization of Iran. Comprehensive guide to elderly services. 2002.
8. Hatami K. The role of SWOT analysis in the promotion of urban management (Case study: District 22 of Tehran). Urban Management Studies Quarterly. 2010.
9. Kasmaei M. Climate and architecture. Isfahan: Khak Publishing; 2002.
10. Nakhaei H. The importance of green space and its impact on human psychology. Green Space Bulletin. 2003(6).
11. Majnounian H. Principles of green space design. Tehran: University of Tehran Press; 1995.
12. Ghavami S. Healthy city: Design principles for the elderly and disabled. Tehran: City Printing Publications; 1994.
13. Zarghami E, Alfat M, Rahbar Sabbaghi S, editors. Designing elderly housing to enhance life expectancy. International Conference on Engineering, Art, and Environment; 2014; Poland.
14. Shamlou G. What is aging? Why do we age? Tehran: Chehr Publications; 1985.
15. Mehdipour M, Heydarian S. Appropriate services in elderly centers and their impact on quality of life. Social Welfare Quarterly. 2015;14(1).
16. Taghavi N. The elderly in society. Population Quarterly. 1995(11-12).
17. Tehran M. History of Tehran. 2016.
18. Salki M. Aging and its maladjustments. Proceedings of the First Conference on Aging and Health 2006.
19. Abedi. Qualitative research methods in nursing. Tehran: Boshra Publications; 2006.